

לבן הארמי כמקור להלכה

על הפסוק בבראשית כח ה: "לבן בן בתואל הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו", אומר רש"י בדי"ה "אם יעקב ועשו": "איני יודע מה תלמדנו". ואמנם נראה, לכאורה, שיש בפסוק זה מלים מיותרות. כולם יודעים מי הוא לבן ובוודאי כשהתורה מוסרת לנו את זיהויו המלא "לבן בן בתואל הארמי". מה מלמדות אותנו המלים: "אחי רבקה" ולשם מה התוספת: "אם יעקב ועשו"!!

הרמב"ן עונה: "בעבור שאמר שצוה יצחק את יעקב לקחת לו אשה מבנות לבן אחי אמו הזכיר הכתוב ג"כ אחי אמו של עשו וראוי היה שיצוה ג"כ לעשו. אבל מדעתו שברכת אברהם תהיה ליעקב" וכי, ראה שם. ברצוני להציע תשובה אחרת לתמיהה זו של רש"י. לכאורה אפשר לשאול על כל העניין של שליחת יעקב לקחת אשה מבנות לבן ולא מבנות כנען, וכי במה טוב לבן מאנשי כנען, אלו עובדי ע"ז וזה עובד ע"ז!! ועובדה היא שרבקה ויצחק מעדיפים את בנות לבן על בנות כנען. וזאת על אף ששניהם יודעים שבבית לבן יש עבודה זרה. וזאת משום שבבית לבן הייתה מושרשת מסורת אבות, מסורת משם ועבר, שלפיהם נהגו בני ביתו של לבן ברוב מנהגיהם. מעניין הדבר שמנהגי לבן וביתו משמשים מקור להלכות רבות בתורה שבע"פ שלנו. לדוגמא:

א. הגמרא בכתובות נו, ע"ב על המשנה (פ"ה מ"ב): "נותנין לבתולה י"ב חודש משתבעה הבעל לפרנס את עצמה", שואלת: "מנא הני מילי?" "אמר רב חסדא: דאמר קרא: 'ויאמר אחיה ואמה תשב הנערה אתנו ימים או עשור'" בראשית כד, נה. הדברים נאמרו ע"י לבן אחיה, והם משמשים לנו כמקור להלכה (המסקנה בגמ' שם היא ש"ימים" = שנה).

ב. את ההלכה ש"אין מערבין שמחה בשמחה" לומדים, לפי אחת הדעות בירושלמי, מאימרתו של לבן "מלא שבע זאת" (שם כט כז). ירו' מוע"ק פ"א ה"ז על המשנה "אין נושאים נשים במועד": "ר' אילא ר' לעזר בשם ר' חנינא על שם שאין מערבין שמחה בשמחה. ר' שמע לה מן הדא: 'כי חנוכת מזבח עשו שבעת ימים והחג שבעת ימים' (דבה"ב ב ח ט). ר' יעקב בר אחא שמע לה מן הדא 'מלא שבע זאת'. דברי לבן "מלא שבע זאת" משמשים כמקור להלכה.

ג. אין משיאין את האשה אלא מדעתה. בבר"ר פרשה ס יב: "ויאמרו נקרא לנערה ונשאלה את פיה' שם כד, כז — מכאן שאין משיאין את היתומה אלא על פיה". וראה רש"י על פסוק זה: "מכאן שאין משיאין את האשה אלא מדעתה". הרי שמנהגי לבן משמשים כמקור להלכה.

ד. ברכת חתנים, בריש מסכת כלה, לאחר שמובאות כל שבע הברכות: "מנין לברכת חתנים מן התורה? שנאמר: 'ויברכו את רבקה'". (שם שם ט). גם כאן המקור להלכה הוא המנהג בבית לבן.

ה. האמירה של לבן "לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה" (שם כט כו) משמשת יסוד להלכה, והיא מובאת בכמה פוסקים:

1. בתוס' קידושין נב ע"א, ד"ה "והילכתא כוותיה דאביי ביע"ל קג"ס": "מעשה בא לפני ר"ת בבנו של הר"ר אושעיא הלוי שקידש בת עשיר אחד ואמר בתך מקודשת לי סתמא ולא פירש פלונית בתך. ואמר ר"ת דמקודשת... ועוד אפילו... יש לנו לומר דקידש הגדולה משום דלא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה" (נראה שם שהר"ר מנחם מיוני חולק על ר"ת ומסקנת התוס' היא שאף ר"ת חזר בו ולא עבד עובדא, אך לא מהסיבה שאין להסתמך על אמירתו של לבן, אלא מסיבה הילכתית אחרת שאין כאן המקום להאריך בה).

2. רשב"ם בבבא בתרא קכ ע"א, ד"ה "להלך": "כשנישאו בנות צלפחד מנאן הכתוב דרך גדולתן דכתיב ויתהיינה מחלה תרצה חגלה ומלכה ונועה בנות צלפחד לבני דודיהן לנשים", ומסתבר דכך נולדו, כדכתיב 'לא יעשה כן במקומו לתת הצעירה לפני הבכירה'. וכאן כשעמדו לפני משה דרך חכמתם כסדר שהן חכמות זו יותר מזו הקדימן הכתוב 'מחלה נועה חגלה מלכה ותרצה'."

3. הטור ביו"ד רמד פוסק, שבישיבה של דין או של תורה הולכין אחר החכמה להשיב החכם בראש ולדבר תחילה, ובמסיבה של משתה או של נישואין הולכים אחר הזיקנה להושיבו בראש. שואל הבי"ח על אתר: "יתימה אמאי איצטריך לפרש של נשואין טפי משאר מסיבה של משתה? ונראה דהאי נשואין הכי פירושו: אף על גב שאחד גדול מחברו בחכמה לא יקדימו לעשות נישואין לקטן בשנים מפני שהוא גדול בחכמה אלא יקדימו לעשות נשואין לגדול בשנים אף על פי שהוא קטן בחכמה" וכו', והוא מסתמך על הרשב"ם בב"ב הני"ל.

מתברר, שבבית לבן היו הרבה מנהגים טובים שהיו מקובלים במסורת מימים קדומים. נכון הוא שהייתה שם גם ע"ז, אך עדיין הטוב היה רב על הרע, ולא כמו בעמי כנען שהרע הוא ששלט בהם.

ואולי לכך נתכוון הכתוב באמרו "לבן הארמי אחי רבקה אם יעקב ועשו". מבית בתואל יצאו גם רבקה וגם לבן – הטוב והרע. גם מביתו של יצחק יצאו יעקב ועשו – טוב ורע. לכן אל תתפלא שיעקב נשלח ללבן, הבית מלא במסורת אבות מבית שם ועבר, ושם יעקב יוכל לבחור את הטוב מתוך הרע. וכמו שאין לומר על ביתו של יצחק שהוא רע בגלל מציאותו של עשו, כך אין לומר על ביתו של לבן שהוא רע בגלל מציאותו של לבן. ועובדה היא שאמותינו – רבקה, רחל ולאה – אכן יצאו מאותו בית.